

Om essayskriving, minner, brukerstemmen som kilde for kunnskapen, og hvorfor det er så viktig å skrive

av Christine Rosenqvist

Dette essay er et resultat av et seminar om essayskriving Dialog avholdt i SEPREPs lokaler 1. desember 2017.

Den høsten jeg var 3 år var jeg opptatt av det kommende årsskiftet; - 1949/50 Jeg husker jeg var i bakhagen der jeg bodde som barn, med mine foreldre. Der tenkte jeg. Det var et tørkestativ der, som vi brukte som klatrestativ. Det var av tre, og om vi fikk fliser i fingrene mens vi klatret og turnet, og det gjorde vi, måtte vi gå inn og få hjelp til å trekke dem ut. For å fjerne en flis i fingeren trenger man hjelp. Det var singel på bakken, så når vi datt ned og fikk skrubbsår, så måtte vi skylle skikkelig. Det gjorde vi ved kranen som var borte ved kjøkkendøren. Det klarte vi selv. Ellers var det en komposthaug i hjørnet. Der vokste det blant annet gresskar. Og så tok mor jord derfra når hun stelte med plantene.

Ved årsskillet 49/50 var jeg bekymret. Jeg var tre år og bekymret. Hvordan ville det være å våkne opp når året var blitt til 1950? Ville virkeligheten stadig

være forståelig? Ville min verden være den samme sikre?

Jeg hadde et annet tenkested også. Det var et lite skar ned fra Idder'n til Anton Schjødtsgate, der jeg bodde i nr. 19. Mitt tenkested befant seg mellom nr 15 og 17. Jeg har mange minner fra det stedet også. Jeg kunne sitte i timevis og pusle med utgravinger, mens jeg bare følte meg vel. Men minnet om dette stedet sitter ikke så langt framme. Det er gjerne slik, vi husker mer av det vonde, eller skremmende, enn av gode stunder. Men jeg husker at jeg var der, og av og til kan jeg kjenne igjen den følelsen av flyt som jeg opplevde der. Da tenker jeg på det stedet.

Noen år senere var vi i Bergen. Det var før jeg ble fem. Det vet jeg. En vinterkveld var det snø i bakken utenfor lavblokken der vi bodde. Skiene mine hadde ligget ute siden sist vinter, og tuppene var flatet ut. Jeg ble ertet av den grunn, og kanskje også fordi jeg hadde så lett for å gråte, og var så lett å erte. Jeg tok meg nær av det, og

det viste jeg. Jeg gråt når jeg ble ertet. Det hender stadig at jeg gjør det, nå nær 70 år etter også. I alle fall husker jeg at jeg lå i snøen og gråt. De strikete vottene var klumpete av snø. Jeg kunne ikke tørke vekk tårene. Jeg så opp på stjernene. Tårene gjorde at synet ble uklart og jeg så at stjernene vinket ned til meg. Bare til meg! Jeg ropte til de slemme; «Stjernene vinker til meg, så! Ikke til dere! Dere kan ikke se det samme som meg.»

Da jeg var fem, fikk min mor et stipend for å studere i London. Min far var da offiser i ingeniørvåpenet (det må ha vært før Norge ble medlem av NATO, for da det skjedde, sa han opp og fikk jobb på universitetet). Min bror og jeg ble satt bort på landet, på et barnehjem. Der utviklet jeg en form for epilepsi. Min mor måtte avbryte sitt studieopphold i London og komme hjem. Derfor fikk ikke hun fullført sine studier, og gjort ferdig sin doktorgrad. Så grunnen til at min mor ikke fikk den faglige anerkjennelsen hun fortjente, og fikk levert sin doktorgrad, og kunne innta den posisjon i academia som hun fortjente, var at jeg pådro meg epilepsi. Senere fikk jeg høre av de andre barna i gaten at de ikke fikk leke med meg, for det kunne være smittsomt. Det hadde de lært hjemme.

Nå i juleuken så jeg filmen «A theory of everything» om Stephen Hawking. Her hørte og leste jeg ordet «SINGULARITET». Et vakkert ord,

frydefullt å si. Her, i denne filmen, var det singularitet i rom og tid som ble omtalt.

«In scientific terms, a gravitational singularity (or space-time singularity) is a location where the quantities that are used to measure the gravitational field become infinite in a way that does not depend on the coordinate system. In other words, it is a point in which all physical laws are indistinguishable from one another, where space and time are no longer interrelated realities, but merge indistinguishably and cease to have any independent meaning.»

(Min uth.)

<https://www.universetoday.com/84147/>

singularity/

«Hva er en singularitet?

Spør en forsker: Se for deg et punkt hvor fysikkens lover tilsynelatende friker fullstendig ut, og hvor alt blir uendelig energirikt, uendelig tungt og uendelig varmt.»

<https://forskning.no/fysikk-universet/2011/03/>

hva-er-en-singularitet

Med andre ord: det finnes et punkt hvor de fysiske lover (som mine foreldre var yppersteprester for) blir umulig å skille fra hverandre, hvor tid og rom ikke lenger er enheter som kan måles, men blir til en felles udefinerbarhet, og opphører å ha en selvstendig mening. Slik forsto jeg det i alle fall. Og det er godt nok for meg.

De barndomsminnene jeg har beskrevet her, var for meg slike øyeblikk av singularitet i tid og rom; uendelig tungt, uendelig kaldt/varmt/kuldslått og uendelig vondt, men også uendelig energirikt. Når jeg nå, drøye 60 år senere, husker dem så godt, må det være fordi de var øyeblikk i mitt liv som ble bestemmende for hvordan det senere skulle gå med meg.

Jeg har lest noe Hawking har skrevet. Å påstå at jeg skjønnte alt, vil være en drøy overdrivelse. Men jeg skjønnte at han skjønnte noe, og at han ville dele denne kunnskap med meg, og at han førte en god penn (for øvrig setter jeg stor pris på hans besøk i «The Big Bang Theory». Det gjør serien mer troverdig).

Om jeg går tilbake til essayseminaret vi hadde for Dialogs lesere/bidragsgytere i desember, leser jeg i mine notater om essayet:

- en utprøving av en tanke som kan ha flere veier å gå.
- et faglig essay går i dialog med noen utenfor deg.
- når du leser ditt essay hører du deg selv fra utsiden.
- jo mer jeg beskriver meg selv, jo tydeligere blir jeg for leseren.

Senere denne desember i 2017 deltok jeg også på et seminar om autoetnografi på høyskolen i Drammen. I mine notater derfra ser jeg

at jeg har understreket følgende: «Vi har nok naturvitenskaplig kunnskap nå. Den autoetnografiske tilnærningsmetode utfordrer hva som er gyldig kunnskap.» Livet er subjektivt, og menneskesinnet uendelig og i stand til alt, også å bli utålelig og sykt, ikke til å leve med. Når vi blir bevisste denne uendelighet, nærmer vi oss den singularitet i tid og rom som fantes før skapelsen av den fysiske verden og de påfølgende naturvitenskaplige forklaringsmodeller som settes lik «vitenskapelighet» innen vårt felt av kunnskapsverdenen. Å si at autoetnografisk metode mangler den vitenskapelighet som kreves for å kunne forholde seg til psykisk sykes virkelighet, må skyldes at vi forveksler det vi vet med det som er mulig å vite. Dagens kunnskap om psykiske smerter manifestasjon bygger i stor grad på teorier utformet av forskere som ikke tar de lidendes indre erfaringer med i utformingen av sine forklarings/forståelsesmodeller, kun sine egne ytre.

Kan essayet bidra til å synliggjøre brukerstemmen? Hvem skal ta ansvaret for en slik synliggjøring? Er det en oppgave for SEPREP, og Dialog?

Gjennom min mor, som var teknisk konservator på daværende Historisk Museum, fikk min bror og jeg anledning til å delta på arkeologiske utgravinger. Lønningen var ikke noe til å skryte av, men diettgodtgjørelsen var god.

Jeg lå med rumpa i været og spadde og grov, og penslet med en børste slik at funnene kom fram, kunne fotograferes og katalogiseres og lagt i en dertil egnet eske, eller pose, for så å bli lagt i magasinet. For en arkeolog vil en samling avslag, som kun ser ut som fliser, kunne være av interesse. Avslagene forteller at her, akkurat på dette stedet, har det blitt formet økser, eller kokekar. Det var et verksted her. Hadde jeg funnet en mynt, eller et smykke, ville arkeologen kunne si noe om mulig kommunikasjon mellom folkeslag i Europa. Våre funn, som i seg selv ikke kan virke særlig forlokkende, kan gi arkeologen, og andre bidragsytere, informasjon som igjen kan lede til forklaringer på hvordan landet ble bygget. Ravsmykker ville ha fortalt at man hadde kontakt med rikene rundt Østersjøen, og en brakteat (et smykke), kunne fortalt om kontakt med land lenger sør.

Da jeg holdt på med sosialpedagogikk mellomfag på 70-tallet i forrige århundre, leste jeg i ett av min mors arkeologiske tidsskrift om et skjelett som var funnet ved en utgraving nordpå. Ved siden av skjelettet ble det funnet diverse fiskeutstyr som krok, kniv, klepp og lignende. Det var forseggjorte ting. At de var blitt lagt i graven sammen med eieren, måtte bety noe. Selv om skjelettet og utstyret var ca. 8000 år gamle, var verktøyet ikke mye forskjellig fra dagens. Funnet vakte oppsikt, og historien om hvordan

landet hadde blitt befolket, ble beriket. Grunnen til at det sto noe om dette funnet i det bladet jeg leste, var at en lege nå, etter mange år, hadde sett nærmere på dette skjelettet. Legen så at denne fiskeren var en som hadde født minst ett barn. En kvinne, altså! Historien måtte skrives på nytt.

I tillegg til de utstillinger du finner på et historisk museum, finnes det kilometervis av magasinhyller hvor det oppbevares mindre spektakulære funn fra utgravninger. Om de ikke har oppnådd å bli utstilt, er de likevel av betydning. Plutselig kan det være en som ser en sammenheng mellom to, eller flere funn, som ikke har blitt belyst før. Derfor er det så viktig at alle funn blir dokumentert. Det kan komme inn en aktør fra andre kunnskapsregimer som ser en forbindelse ingen har sett før, for ingen hatt de erfaringene som må til for å kunne skille lys fra mørke; som legen som så en kvinne der andre kun så en fisker.

Slik er det med brukeres erfaringskunnskap også. På samme måte som vi har sett i arkeologien, kan en tverrfaglig gruppe, som også har med seg deltakere som selv har erfaring fra hva utfordringer innen psykisk helse, komme fram til nye måter å forstå virkeligheten og universet på.

Autoetnografisk tilnærming utfordrer hva som er gyldig kunnskap. Vi har hatt nok av naturvitenskaplige

forklarings- og forståelsesmodeller nå. Det vi trenger er kunnskap og funn som tillater tilnærming og teoretisering som bygger på brukeres erfaringer. Funnene, som har ligget der begravet i for lang tid, kan komme opp i lyset gjennom fortellinger, essays, være seg skriftlige eller uttrykt gjennom andre fortolkende media. Derfor sammenlikner jeg brukernes beretninger om sine erfaringer med de arkeologiske funn som avdekkes ved en utgraving. Erfaringskunnskapen utfordrer forholdet mellom faktisk kunnskap og den fiksjonen som ligger til grunn for tradisjonell forskning.

For å få disse funnene, som er en forutsetning for en slik utfordring, fram i lyset trenger vi tiltak som kan sette kreativitet inn i en fagpolitisk kontekst. Å bli hørt, og få deltatt i kunnskapsutviklingen, vil åpne for en nysgjerrighet som vil være en berikelse for samfunnet.

Hvem skal påta seg ansvaret for en slik utvikling? Det er her jeg vil foreslå at Dialog påtar seg et ansvar. Men det forutsetter naturligvis at det kommer bidragsyttere til. Er det noen interesse for et slikt forum? Hvilke behov har brukerstemmen for å bli hørt? Dette er et annet spørsmål enn behovet for å få ny kunnskap ut til verden.

Jeg kopierer fra SEPREPs «Visjoner og strategi» (<http://seprep.no/om-oss/visjon-og-strategi/>):

- at mennesker med alvorlige psykiske lidelser og deres nærmeste er de sentrale aktører i planlegging, samhandling og samarbeid
- at forskning, evaluering og tjenesteutvikling fremmer systematisering og videreutvikling av erfaringskunnskap

Om jeg har forstått dette rett, mener SEPREP at det er vesentlig for utviklingen av kunnskapen om psykiske lidelser at brukerstemmen blir hørt. Etter å ha deltatt i Dialogs redaksjon, og sittet i SEPREPs styre i noen år, tror jeg at Dialog (og SEPREP) kan være en egnet gyteplass for slik utvikling. Dialog har i seg muligheter til å bli mer enn kun ett tidsskrift av flere i en gruppe som tar for seg psykisk helse. Seminaret i desember 2017 var, etter min mening, en start på en slik mer målbevisst tilrettelegging for denne utviklingen.

Christine Rosenqvist
crosenqv@me.com

